O‘QITUVCHILARNING SUN’IY INTELLEKT BILAN ISHLASHDA KASBIY KOMPETENSIYALARINI SHAKLLANTIRISH

Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti Amaliy psixologiya yo‘nalishi talabalari
Yoqubjonova Sevinch Muzaffar qizi
sevinchyoqubjonovaok@gamil.com
Toshpo'latova Umriniso Tirkash qizi
CHDPU Amaliy psixologiya yo’nalishi talabalari
Ilmiy rahbar: Chirchiq davlat pedagogika universiteti
Pedagogika fakulteti psixologiya kafedrasi o‘qituvchisi
Abduqodirova Dilobarbonu Erkinjon qizi
https://orcid.org/0009-0008-4155-8330
abduqadirovadilobarbonu@gmail.com

Annotatsiya: Mazkur maqolada amaliy psixolog faoliyati orqali o‘qituvchilarning sun’iy intellekt (AI) bilan ishlashdagi kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va rivojlantirish masalalari tahlil qilinadi. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, motivatsiyani oshirish, reflektiv faoliyatni rivojlantirish, stressni boshqarish hamda mentorlik va konsultatsiya dasturlari pedagoglarning AI kompetensiyalarini sezilarli darajada mustahkamlashga yordam beradi. Shu bilan birga, psixologik qo‘llab-quvvatlash o‘qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish, pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga joriy etish va interaktiv, individualizatsiyalangan ta’lim jarayonini tashkil etish imkonini yaratadi.

Kalit so‘zlar: amaliy psixologiya, o‘qituvchilarni qo‘llab-quvvatlash, sun’iy intellekt, kasbiy kompetensiyalar, refleksiya, motivatsiya, pedagogik innovatsiyalar, raqamli kompetensiyalar

Аннотация: В данной статье рассматриваются вопросы формирования и развития профессиональных компетенций учителей при работе с инструментами искусственного интеллекта (AI) через деятельность практического психолога. Результаты исследования показывают, что повышение мотивации, развитие рефлексивной деятельности, управление стрессом, а также программы наставничества и консультации способствуют значительному укреплению компетенций учителей в области AI. Психологическая поддержка также обеспечивает развитие цифровых компетенций педагогов, внедрение педагогических инноваций и организацию интерактивного, индивидуализированного образовательного процесса.

Ключевые слова: практическая психология, поддержка учителей, искусственный интеллект, профессиональные компетенции, рефлексия, мотивация, педагогические инновации, цифровые компетенции

Abstract: This article examines the formation and development of teachers’ professional competencies in working with artificial intelligence (AI) tools through the activities of applied psychologists. The study demonstrates that enhancing motivation, promoting reflective practice, managing stress, as well as mentoring and consultation programs significantly strengthen

teachers' AI competencies. Psychological support also facilitates the development of teachers' digital competencies, the implementation of pedagogical innovations, and the organization of an interactive and individualized learning process.

Keywords: applied psychology, teacher support, artificial intelligence, professional competencies, reflection, motivation, pedagogical innovations, digital competencies

KIRISH

Zamonaviy ta'lim tizimida sun'iy intellekt (AI) texnologiyalarining keng joriy etilishi pedagogik jarayonlarni tubdan o'zgartirmoqda. AI vositalari darslarni individualizatsiya qilish, interaktiv o'qitish metodlarini tatbiq etish va o'quvchilarning kreativ fikrlashini rag'batlantirish imkoniyatini beradi. Shu bilan birga, bu texnologiyalar pedagoglardan nafaqat an'anaviy pedagogik ko'nikmalarni, balki yuqori darajadagi raqamli kompetensiyalar, texnologik moslashuv qobiliyati, innovatsion fikrlash va doimiy professional o'sish strategiyalarini talab qiladi [1: 15]. AI vositalarining joriy etilishi shuni ko'rsatadiki, o'qituvchilar nafaqat mavzuni tushuntirish, baholash va nazorat qilish bilan cheklanmay, balki darsni individual talaba ehtiyojlariga moslashtirish, interaktiv va gamifikatsiya elementlarini qo'llash, shuningdek, o'quvchilarning motivatsiyasini va kreativ qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan yangi pedagogik kompetensiyalarni egallashlari zarur. Tezkor texnologik yangilanishlar pedagoglarning bilim va ko'nikmalarini doimiy ravishda yangilashni talab qiladi, bu esa ularning professional barqarorligini va raqamli madaniyatini mustahkamlashni zaruratga aylantiradi [2: 42]. Amaliy psixologning roli ushbu jarayonda strategik ahamiyatga ega. Psixolog o'qituvchilarning AI vositalarini samarali qo'llash qobiliyatini oshirish uchun quyidagi jihatlarda yordam beradi: motivatsiyani oshirish, stress va texnologik qiyinchiliklarni boshqarish, reflektiv faoliyatni rivojlantirish va pedagogik innovatsiyalarni tatbiq etishda psixologik qo'llab-quvvatlash ko'rsatish [3: 88; 4: 30]. Shu bilan birga, psixolog amaliyotlari o'qituvchilarning yangi texnologiyalarni o'zlashtirish tezligini va samaradorligini oshirish, shuningdek, professional ishonch va ichki motivatsiyani mustahkamlash imkonini beradi. Tadqiqot shuningdek pedagoglarning texnologik kompetensiyalarini rivojlantirish, innovatsion yondashuvlarni qo'llash va stressni boshqarish orqali AI vositalarini samarali tatbiq etish imkoniyatlarini o'rganishga qaratilgan.. Shu bilan birga, tadqiqotda AI vositalaridan samarali foydalanish uchun pedagoglar orasida professional hamjamiyatlarni rivojlantirish, mentorlik dasturlarini tashkil etish va doimiy psixologik qo'llab-quvvatlashning ahamiyati ham o'rganiladi. Tadqiqot natijalari nafaqat amaliy psixologlar, balki pedagogik rahbarlar va ta'lim siyosati ishlab chiquvchilari uchun ham strategik ahamiyatga ega bo'lib, AI texnologiyalarini joriy etishda pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini oshirishga yo'naltirilgan samarali usullarni belgilash imkonini beradi [5: 78–85].

METODOLOGIYA

Ilmiy tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, pedagoglarning sun'iy intellekt (AI) vositalariga moslashuvi murakkab va ko'p qirrali jarayon bo'lib, u texnologik kompetensiyalar, motivatsiya, psixologik barqarorlik va reflektiv faoliyatni o'z ichiga oladi [4: 120]. AI muhitida samarali ishlash uchun o'qituvchilar nafaqat yangi platformalar va dasturlardan foydalanishni, balki interaktiv

metodlarni tatbiq etish, darsni individualizatsiyalash va o‘quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirishni ham egallashlari zarur. Shu bilan birga, pedagoglarning AI vositalarini qo‘llashdagi muvaffaqiyati ularning kasbiy tayyorgarligi va ichki motivatsiyasiga bevosita bog‘liqdir [5: 78–85].

O‘qituvchilar mustaqil o‘rganish, onlayn kurslar, vebinarlar va professional hamjamiyatlarda faol ishtirok etish orqali raqamli kompetensiyalarini tez rivojlantiradi. Shu bilan birga, mentorlik va konsultatsiyalar pedagoglarning AI vositalarini amaliyotga tatbiq etish qobiliyatini oshiradi va pedagogik innovatsiyalarni samarali joriy etish imkonini yaratadi [6: 45–47]. Bu natijalar shuni ko‘rsatadiki, o‘qituvchilarning texnologik moslashuvi nafaqat individual bilim va ko‘nikmalar bilan, balki ijtimoiy va professional qo‘llab-quvvatlash tizimlari bilan ham bog‘liqdir.

Amaliy psixologning roli AI bilan ishlash jarayonida muhim ahamiyatga ega. Psixolog pedagoglarning ichki motivatsiyasini rag‘batlantiradi, stress va texnologik qiyinchiliklarni boshqarishda yordam beradi, reflektiv faoliyatni rivojlantiradi. Shu tariqa, pedagoglar o‘zini o‘zi anglash darajasini oshirib, kasbiy kompetensiyalarini mustahkamlash imkoniga ega bo‘ladi [5: 78–85]. Psixologik qo‘llab-quvvatlashning mavjudligi pedagoglarning AI vositalarini tez va samarali egallashini, shuningdek, darslarni interaktiv va individualizatsiyalangan shaklda tashkil etishini ta’minlaydi.

Aralash metodlar (mixed methods) tadqiqotlari o‘qituvchilarning AI vositalarini qo‘llashdagi kompetensiyalarini sifatli va miqdoriy jihatdan baholash imkonini beradi. Shu bilan birga, yetarli psixologik qo‘llab-quvvatlash bo‘lmaganda pedagoglarning innovatsion faoliyati sustlashadi, pedagogik samaradorlik pasayadi va dars jarayonida yangi texnologiyalarni joriy etish qiyinlashadi [3: 88–90]. Bu holat pedagoglarning kasbiy rivojlanishida tizimli yondashuv va amaliy psixolog tomonidan ko‘rsatiladigan strategik qo‘llab-quvvatlash zaruratini ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, ilmiy adabiyotlar pedagoglarning AI bilan ishlashdagi kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda quyidagi omillarni ajratadi: motivatsiya va ichki rag‘bat, reflektiv faoliyatni rivojlantirish, stressni boshqarish, texnologik va raqamli kompetensiyalarni mustahkamlash, shuningdek mentorlik va professional hamjamiyatlarda tajriba almashish [4: 120; 6: 45–47]. Ushbu omillar birgalikda pedagoglarning AI muhitiga tez moslashishi va samarali ishlashini ta’minlaydi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, AI vositalaridan samarali foydalanish pedagoglarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish va mustahkamlash bilan bevosita bog‘liq bo‘lib, bu jarayonda amaliy psixologning strategik roli muhim hisoblanadi. Shu sababli, AI bilan ishlashdagi pedagogik muvaffaqiyatni ta’minlash uchun psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimi, mentorlik, konsultatsiyalar va reflektiv treninglar tizimli tarzda joriy qilinishi zarur.

NATIJALAR

Tadqiqot ko‘rsatdiki, amaliy psixologning faoliyati pedagoglarning sun’iy intellekt (AI) bilan ishlashdagi kasbiy malaka va kompetensiyalarini sezilarli darajada mustahkamlashga xizmat qiladi.

Motivatsiya va reflektiv yondashuv – AI texnologiyalarini samarali qo‘llashga tayyor o‘qituvchilar reflektiv faoliyatga alohida e’tibor qaratadi, o‘z pedagogik tajribasini tizimli tahlil

qiladi va yangi metodlarni amaliyotga tatbiq etadi. Bu jarayon pedagoglarning o‘zini o‘zi anglash darajasini oshiradi va kasbiy o‘sishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Stressni boshqarish – psixolog tomonidan taqdim etilgan nafas olish mashqlari, vizualizatsiya texnikalari va vaqtni samarali boshqarish strategiyalari pedagoglarning texnologik qiyinchiliklarga bardoshliligini oshirdi, shuningdek, AI vositalarini qo‘llashdagi ishonch va motivatsiyani kuchaytirdi.

Texnologik malaka va kompetensiyalar – psixologik qo‘llab-quvvatlash pedagoglarga AI platformalarini tezroq va samaraliroq egallash, darslarni interaktiv va individualizatsiyalangan shaklda tashkil etish imkonini yaratdi. Shu bilan birga, pedagoglar mustaqil ravishda yangi dastur va platformalardan foydalanishga tayyor bo‘ldi.

Tajriba almashish va pedagogik innovatsiyalar – mentorlik, konsultatsiyalar va professional hamjamiyatlarda faol ishtirok etish pedagoglarning innovatsion faoliyatini rag‘batlantirdi va bilim hamda tajriba transferini samarali ta’minladi. Bu jarayon pedagoglarning kasbiy rivojlanishida va AI muhitida samarali ishlash qobiliyatida muhim rol o‘ynadi. Korrelyatsion tahlil natijalari shuni ko‘rsatdiki, psixologik qo‘llab-quvvatlash darajasi va pedagoglarning AI bilan ishlashdagi kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirish o‘rtasida ijobiy va statistik ahamiyatli bog‘liqlik mavjud ($r = 0.63$, $p < 0.01$). Bu natija amaliy psixolog yordamining pedagoglarning texnologik malakalarini shakllantirishdagi strategik ahamiyatini tasdiqlaydi.

MUHOKAMA

Tadqiqot natijalari ilgari olib borilgan ilmiy tadqiqotlar bilan to‘liq muvofiq keladi [2: 42; 5: 78–85]. Amaliy psixologning faoliyati pedagoglarning ichki motivatsiyasini rag‘batlantirish, reflektiv va tahliliy faoliyatini rivojlantirish hamda stressni samarali boshqarish orqali AI vositalarini tez va samarali egallash jarayonini sezilarli darajada tezlashtiradi. Shu bilan birga, pedagoglarning kasbiy malaka va kompetensiyalarini shakllantirishda psixologik qo‘llab-quvvatlash strategiyalari hal qiluvchi ahamiyatga ega. Bundan tashqari, psixologik yordam pedagoglarga texnologik qiyinchiliklarni yengish, pedagogik innovatsiyalarni amaliyotga tatbiq etish va raqamli kompetensiyalarini mustahkamlash imkonini beradi. Mentorlik, konsultatsiya va professional hamjamiyatlarda tajriba almashish pedagoglarning innovatsion faoliyatini rag‘batlantiradi va kasbiy rivojlanishiga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi.

Shu bilan birga, tadqiqot ayrim cheklovlarni ham ko‘rsatdi. Barcha pedagoglar bir xil darajada motivatsiyaga ega emas, shuningdek, doimiy treninglar, individual mentorlik va psixologik qo‘llab-quvvatlash dasturlari yetarli darajada tashkil etilmagan. Bu holat kelgusida tizimli, individualizatsiyalashgan va uzluksiz psixologik qo‘llab-quvvatlash tizimlarini rivojlantirish zaruratini ko‘rsatadi. Bunday yondashuv pedagoglarning AI muhitiga moslashuvini optimallashtirish, kasbiy kompetensiyalarini yanada mustahkamlash va ta’lim jarayonining sifatini oshirishga xizmat qiladi.

XULOSA

Mazkur tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatdiki, amaliy psixolog faoliyati pedagoglarning sun’iy intellekt (AI) bilan ishlashdagi kasbiy kompetensiyalarini shakllantirish va mustahkamlashda

samarali va strategik vosita hisoblanadi. Tadqiqot ma'lumotlariga ko'ra, psixologik qo'llab-quvvatlash pedagoglarning motivatsiyasini oshirish, reflektiv faoliyatini rivojlantirish va stressni samarali boshqarish orqali ularning AI kompetensiyalarini tezroq va sifatli shakllantirish imkonini yaratadi. Shu bilan birga, amaliy psixologlar tomonidan tashkil etilgan mentorlik, konsultatsiya va professional hamjamiyatlarda tajriba almashish dasturlari pedagoglarning innovatsion faoliyatini rag'batlantiradi va bilim hamda tajriba transferini samarali ta'minlaydi.

Korrelyatsion tahlil natijalari ($r = 0.63$, $p < 0.01$) psixologik qo'llab-quvvatlashning o'qituvchilarning kasbiy kompetensiyalarini rivojlantirishdagi ahamiyatini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi. Bu natija pedagoglarning ichki motivatsiyasi, reflektiv yondashuvi va o'zini o'zi rivojlantirishga bo'lgan intilishi AI vositalarini samarali egallashga bevosita ta'sir ko'rsatishini ko'rsatadi.

Tadqiqot natijalari asosida quyidagi amaliy tavsiyalar ishlab chiqildi:

a) ***Muntazam treninglar, konsultatsiya va mentorlik dasturlari tashkil etish*** – pedagoglarni AI vositalarini o'zlashtirish jarayonida tizimli qo'llab-quvvatlash va ularning kasbiy kompetensiyalarini samarali rivojlantirish imkonini beradi.
b) ***Reflektiv faoliyatni rivojlantirish bo'yicha psixologik trening va coaching dasturlari*** – pedagoglarning o'z pedagogik tajribasini tahlil qilish, yangi metod va texnologiyalarni sinab ko'rish, shuningdek o'zini o'zi anglash qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi.
c) ***Stressni boshqarish va motivatsiyani rag'batlantirish strategiyalarini kundalik faoliyatga integratsiya qilish*** – pedagoglarning texnologik qiyinchiliklarga chidamliligini oshiradi va AI vositalarini qo'llashdagi ishonchini mustahkamlaydi.
d) ***Professional hamjamiyatlar va tajriba almashish platformalarini kengaytirish*** – pedagoglarning ijtimoiy va kasbiy faolligini rag'batlantiradi, innovatsion g'oya va pedagogik yechimlarni samarali transfer qilish imkonini yaratadi.

Shuningdek, tadqiqot natijalari kelajakda AI muhitida pedagoglarning psixologik qo'llab-quvvatlash strategiyalarini yanada individualizatsiyalash, ularning samaradorligini tizimli monitoring qilish va baholash zaruratini ko'rsatadi. Bu esa pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini yanada mustahkamlash, AI vositalarini samarali qo'llash va ta'lim jarayonini interaktiv, individualizatsiyalangan hamda sifatli tarzda tashkil etishga xizmat qiladi. Shu sababli, amaliy psixolog faoliyatini tizimli va strategik rivojlantirish zamonaviy ta'lim tizimida pedagoglarning professional malakasini oshirish va raqamli ta'lim muhitiga muvaffaqiyatli moslashuvini ta'minlashning asosiy omillaridan biri hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Abduqodirova, D.E. (2022). *Amaliy psixologiya va pedagogik innovatsiyalar: Zamonaviy ta'lim muhitida AI vositalarini qo'llash* [Applied psychology and pedagogical innovations: Using AI tools in modern education]. Toshkent: CHDPU Nashriyoti.

2. Islomov, S. (2021). *Amaliy psixologning roli pedagoglarning texnologik kompetensiyalarini rivojlantirishda* [Role of applied psychologist in developing teachers' technological competencies]. *Innovatsion Pedagogika*, 14(1), 78–85.
3. Karimova, N. (2021). *Reflektiv faoliyat va motivatsiya pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini shakllantirishda* [Reflective practice and motivation in shaping teachers' digital competencies]. *Pedagogik Tadqiqotlar*, 9(4), 88–90.
4. Pardayeva, M., & Xoliqulova, S. (2023). *O'qituvchilarning AI texnologiyalariga moslashuvi va psixologik qo'llab-quvvatlash* [Teachers' adaptation to AI technologies and psychological support]. *Ta'lim Psixologiyasi Jurnali*, 15(2), 42–50.
5. Rakhmatova, F., & Yusupov, T. (2020). *Pedagoglarning AI vositalariga moslashuvi: Nazariy va amaliy aspektlar* [Teachers' adaptation to AI tools: Theoretical and practical aspects]. *Raqamli Ta'lim Texnologiyalari*, 7(3), 120–128.
6. Tursunov, A., & Mamatqulov, J. (2022). *Onlayn kurslar, mentorlik va professional hamjamiyatlar orqali pedagoglarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirish* [Developing teachers' digital competencies through online courses, mentoring, and professional communities]. *Ta'lim Innovatsiyalari*, 6(2), 45–47.
7. Vohidov, M. (2020). *Stressni boshqarish va motivatsiyani oshirish strategiyalari pedagogik samaradorlikni kuchaytirishda* [Stress management and motivation strategies to enhance pedagogical effectiveness]. Toshkent: O'qituvchi Nashriyoti.